

УДК 37.211.24

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-3.25>**I. О. Муравйова**старший викладач кафедри машинобудування
Одеської державної академії будівництва та архітектури**A. С. Целікова**асистент кафедри машинобудування
Одеської державної академії будівництва та архітектури

КРЕАТИВНА ПЕДАГОГІКА ЯК ІННОВАЦІЙНА ГАЛУЗЬ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ УЧНЯ

Стаття присвячена такій актуальній темі сучасної педагогіки, як розкриття креативної особистості учня. Дидактичний аспект розвитку креативності учнів слабо розроблений в сучасній педагогічній теорії. У статті розглядається креативна педагогіка як самостійна галузь. Велика увага приділяється системі загальної освіти, яка має певні підсистеми, такі як: дошкільна, початкова загальна освіта, основна професійна освіта, середня загальна освіта та загальна додаткова освіта. Також розглядається система професійної освіти, яка включає підсистеми до професійної трудової підготовки школярів, початкової, середньої та вищої професійної освіти молоді та додаткову освіту спеціалістів. Висвітлюються базові поняття, що розкривають основні концептуальні положення сучасної креативної педагогіки та характеристики креативної освіти. Автори зазначають, що активне опанування професійно-творчою діяльністю, її ефективна реалізація передбачає не тільки розвиток та інтеграцію вмінь та навичок, формування індивідуальних способів та прийомів виконання професійної роботи, але й опанування методологією професійної творчості, розвитку творчого мислення та необхідних креативних особистих якостей. Також авторами з'ясовано, що питання щодо реалізації особистості людини на шляху до досягнення верхівок професійної зрілості та майстерності, а також щодо завершення професійної діяльності не розглядаються. Ми намагалися розкрити процес становлення креативної особистості, а також детально розглянути базові поняття і положення креативної педагогіки та навести детальні характеристики креативної освіти.

Особлива увага приділяється питанню креативної педагогіки як окремої навчальної дисципліни. Наводиться порівняння креативної педагогіки як науки та як початкової дисципліни. Висвітлюються основні компоненти у структурі креативної педагогіки. Також у статті зроблена спроба проаналізувати труднощі методичної розробки креативно орієнтованого навчального процесу. Наводяться результати експерименту, що доводить можливість формування творчого потенціалу учнів на етапі професійної освіти.

Ключові слова: креативна освіта, методика навчання, становлення креативної особистості, креативна педагогіка, безперервна освіта.

Постановка проблеми. У сучасній педагогічній науці креативна педагогіка як самостійна галузь не представлена, а сам термін «креативна педагогіка» тільки починає широко застосовуватись.

Психолого-педагогічні проблеми креативної освіти розглядаються історією педагогіки та філософією освіти, загальною, професійною педагогікою та психологією, методиками та технологіями навчання та виховання, професійною етикою та іншими. Сьогодні нагальною є необхідність виділення нової галузі педагогіки – креативної педагогіки або педагогіки креативної освіти. У сучасних соціально-економічних умовах актуальною стала безперервна освіта, яка супроводжує людину протягом усього життя. За останні десятиріччя у нашій країні це відображено особливо яскраво у зв'язку з економічними, політичними, суспільними та іншими чисельними процесами. Молодь та дорослі люди усе частіше зустрічаються

з необхідністю перепрофілювання своєї діяльності. У зв'язку з тим, що це необхідно здійснити у найкоротший термін, все частіше суспільство потребує інструментів, способів та методик, які дозволяють швидко та цікаво отримати нові знання та навички у різноманітних сферах діяльності, при цьому залишаючись конкурентоспроможними на ринку праці.

Завдяки цьому ми розуміємо, що неможливо для всіх застосовувати один метод навчання. Необхідно застосовувати різні педагогічні технології, інструменти та методики навчання, серед яких набула великої популярності креативна педагогіка.

Креативна педагогіка вчить творчого підходу до навчання, ставати творцями самих себе та творцями свого майбутнього. Зазначений вид педагогіки може застосовуватись до будь-якої дисципліни – математики, фізики, мови або економіки. Варто зазначити, що дисципліна, яка вивчається, не має значення, однак методологія

(тип педагогіки) має: саме цьому застосування творчих методологій змінює процес навчання / вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням цього питання займалися такі науковці, як І.Л. Левін, Д.В. Бірюкова, Д.Б. Богоявленська, Д.О. Хохлова, М.М. Зіновкіна, М.М. Гнатко, О.Л. Григоренко, Є.А. Корсунський, О.М. Матюшкін, А.М. Руденко, Є.В. Субботський, В.І. Тютюнник, В.В. Хазратова, С.М. Дегтярев та інші.

Аналіз наукової літератури дозволив виявити, що креативна педагогіка має три основні стадії: потенціальну, первину та загальну.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На цей час питання реалізації особистості людини на шляху від досягнення професійної зрілості та майстерності до завершення професійної діяльності не розглядаються.

Мета статті – розглянути освітні програми та системи безперервної освіти. Визначити основні проблеми загальної та професійної освіти. Привести порівняльний аналіз креативної педагогіки як навчальної дисципліни і як науки.

Виклад основного матеріалу. У сучасних соціально-економічних умовах набуло актуальності безперервне навчання, яке супроводжує людину протягом усього життя. У цьому процесі традиційно виділяють системи загальної та професійної освіти. (рис. 1).

Система загальної освіти складається з п'ятьох підсистем – дошкільної, навчальної, загальної, середньої (повної) та додаткової загальної освіти. Система професійної освіти своєю чергою включає такі підсистеми: професійна трудова підготовка школярів, початкова, середня та вища професійна освіта молоді та додаткова освіта спеціалістів. Формування та розвиток творчої особистості, яка відповідає внутрішньому та навколишньому світу, який постійно змінюється, соціально-економічним умовам та змісту діяльності, потребує безперервності, спадкоємності та захоплює весь період онтогенезу людини – від народження до кінця життя. У вітчизняній педагогіці майже немає досліджень у царині формування та розвитку досвіду професійно-творчої діяльності людини на основі формування та розвитку її професійно-творчого потенціалу. Традиційно професійний досвід визначають як інтеграцію знань, умінь та навичок [1, с. 82]. При цьому мається на увазі, що формування досвіду відбувається само по собі, у процесі опанування діяльності. Питання щодо навчання досвіду творчої діяльності взагалі не ставиться. Сьогодні питання щодо реалізації особистості людини з досягнення верхів професійної зрілості та майстерства, а також завершення професійної діяльності не розглядаються. Активне опанування професійно-творчої діяльності, її ефективна реалізація передбачає не тільки розвиток та інтеграцію вмінь та навичок, формування індивідуальних способів та прийомів виконання професійної роботи, але й оволодіння методологією професійної творчості, розвитку творчого мислення та необхідних креативних особистих якостей.

Як наслідок, креативний освітній процес дає можливість кожному учню, на кожному етапі освітнього рівня не тільки розвинути початковий творчий потенціал, але й сформулювати потребу у творчому саморозвитку і надалі, спонукає до пошуку інноваційних підходів до діяльності та до самостійного оволодіння професійною компетентністю.

На думку М.М. Зіновкіної, предметом креативної педагогіки є психолого-педагогічні особливості, закономірності та механізми формування креативної особистості в системі безперервного навчання, тобто в процесі загальної освіти вивчення професії та спеціальності, професійної самоактуалізації. Об'єкт креативної педагогіки як науки містить у собі систему безперервної освіти, а креативна

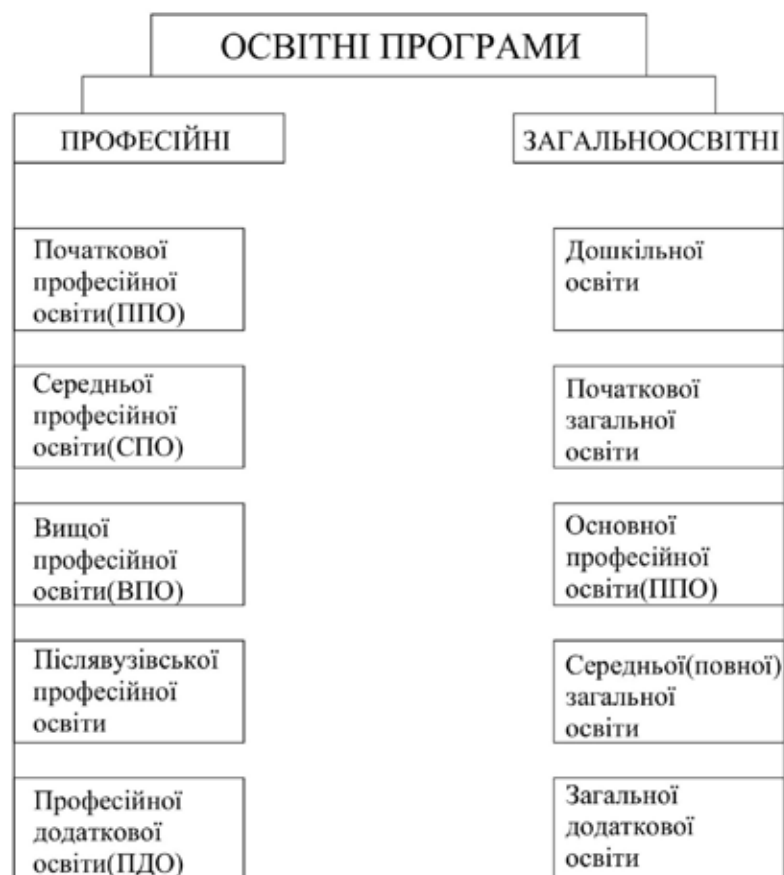

Рис. 1. Освітні програми та системи безперервної освіти

педагогіка як об'єкт навчальної дисципліни – креативну особистість на всіх стадіях онтогенезу [2, с. 146].

На етапі вищої професійної освіти був впроваджений експеримент зі студентами старших курсів Одеської державної академії будівництва та архітектури на основі стратегії креативної освіти. Було обрано три основні системи освіти:

1. Пасивна – студенти виступають у ролі «об'єкта» навчання – пасивні слухачі, слухають та дивляться, а викладач, який керує заняттям, виконує головну роль. При цьому головне джерело знань – сам викладач.

2. Активна – студент виступає «суб'єктом» навчання (самостійна робота, виконання творчих завдань). При цьому викладач та студенти взаємодіють у процесі заняття, де студенти – не пасивні слухачі, а активно беруть участь у занятті. Джерелом знань у цьому разі є не тільки викладач, але й самостійно вивчена література. Важливим елементом взаємодії – є питання студентів до викладача. Все це розвиває творче мислення.

3. Інтерактивна – відбувається активніша взаємодія студентів не тільки з викладачем, але й один з одним. Це передбачає сумісне навчання та співробітництво. Викладач виступає у ролі наставника та організатора навчального процесу.

Три групи учнів, по двадцять чоловік у кожній, протягом місяця займалися за трьома системами – пасивною, активною та інтерактивною. Проведений аналіз знань дозволив нам зробити висновки, що активна та інтерактивна система є найбільш ефективною для навчання студентів (рис. 2).

Також цей експеримент показує нам, що студент стає єдиним «суб'єктом» навчання та сам обирає потрібну йому інформацію та визначає її необхідність залежно від задуму проєкту. Під час застосування креативної технології навчання змінюється головна умова традиційного розуміння навчання – наявність готових, систематизованих знань, які підлягають засвоєнню. У цьому разі сис-

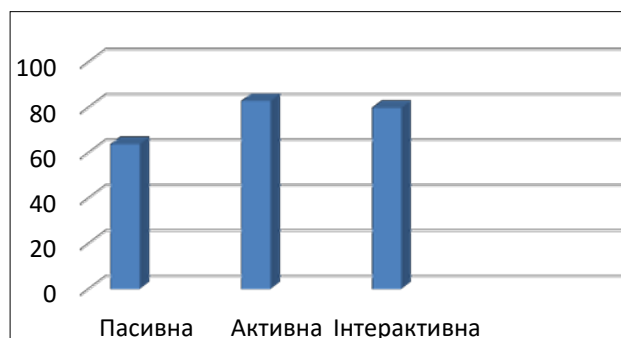

Рис. 2 Аналіз засвоєного студентами матеріалу за системами

тематизація знань – це робота самого студента. Студенти, які займаються за активною та інтерактивною системами, починають розкривати свій творчий потенціал, креативно мислити, знаходити нестандартні шляхи вирішення завдань. На нашу думку, це дуже важливо для становлення креативної особистості.

На базі цього ми можемо зробити висновки, що становлення креативної особистості можливо визначити як формування та розвиток особистості, яка адекватно виконує творчу діяльність та отримує творчі результати. Темп і траєкторія цього процесу детермінуються біологічними і соціальними чинниками, власною активністю особистості та її креативними якостями, а також обставинами, життєво важливими подіями і професійно зумовленими факторами. Виникає тісний взаємозв'язок становлення креативної особистості і креативної освіти. Звідси випливає залежність рівнів професійно-творчої діяльності людини, що досягаються, і рівнів його креативної підготовки як готовності до їх виконання та досягнення.

Базові поняття, що розкривають основні концептуальні положення сучасної креативної педагогіки та характеристики креативної освіти, наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Базові поняття і положення креативної педагогіки

Провідні поняття	Концептуальні положення
Творчість	Діяльність або результат діяльності людини, що характеризуються певною новизною, значущістю і корисністю
Об'єктивна творчість	Діяльність або результат діяльності людини, новизна, значимість і корисність яких отримали загальне визнання. Критерієм об'єктивної творчості може слугувати офіційне закріплення за автором його авторських прав на цю розробку або винахід
Суб'єктивна творчість	Діяльність або результат діяльності людини, що характеризуються новизною, значущістю і корисністю тільки для нього як суб'єкта або обмеженої кількості людей (тобто суб'єктивною новизною, значущістю та корисністю)
Креативність	Здатність і готовність до творчості, що характеризує особистість загалом та виявляється в різних сферах активності (від лат. <i>creatio</i> – творення)
Креативна особистість	Особистість, здатна і готова до суб'єктивної і об'єктивної творчості як процесу і результату
Творча особистість	Особистість, успішно реалізована в об'єктивній творчості як процесі і має об'єктивні творчі результати
Креатив	Людина, схильна до нестандартних способів вирішення задач, здатна до оригінальних дій, відкриття нового, створення унікальних продуктів

<i>Провідні поняття</i>	<i>Концептуальні положення</i>
Творець	Людина, яка успішно генерує, реалізує і досягає необхідного рівня об'єктивної творчості, і як процесу, і як результату
Становлення креативної особистості	Формування і розвиток сукупності стійких креативних якостей людини, що характеризують його індивідуальність під час навчання творчості і творчої самоактуалізації
Становлення творчої особистості	Формування і розвиток творчої особистості на основі формування і розвитку досвіду професійно-творчої діяльності
Професійно-творча діяльність	Інноваційна діяльність суб'єкта щодо об'єктів і видів професійної діяльності, що характеризується успішним рішенням творчих професійних завдань
Творча задача	Задача системи, виявлена і сформульована на основі системного аналізу проблемної ситуації; результати вирішення завдання мають всі ознаки об'єктивної або суб'єктивної творчості
Професійно-творчий потенціал	Включає взаємопов'язані складники: 1) володіння професійною кваліфікацією; 2) володіння методологіями професійної творчості; 3) рівні сформованості творчого мислення; 4) розвиненість професійно-творчих здібностей і особистісних якостей. Виявляється під час вирішення професійно-творчих завдань і оцінюється відповідним рівнем їх вирішення
Методологія професійної творчості	Вчення про структуру, логічну організацію, методи та засоби творчості як процесу і результату щодо об'єктів і видів певної професійної діяльності
Творче мислення	Вид мислення, пов'язаний з виконанням творчого процесу і прогнозуванням творчого результату
Креативні здібності	Сукупність індивідуальних особливостей людини, що визначають можливість здійснення творчої діяльності і досягнення її результативності
Творчі здібності	Індивідуальні особливості людини, які проявляються за умови успішного здійснення творчої діяльності і дозволяють оцінити її результативність
Інновація	Процес впровадження нових змін або продуктів. У цьому процесі змінюється сама людина, її духовні і матеріальні потреби, а потім і її навколишнє соціально-економічне середовище
Творча самоактуалізація	Прагнення людини до більш повного виявлення, розвитку та прояву своїх можливостей у творчості (від лат. <i>actualis</i> – дійсний, справжній)

Наведені поняття визначають педагогічне поле креативної освіти і є передумовами її виділення в окрему педагогічну галузь.

Сучасна педагогіка являє собою розгалужену систему наукових і навчальних дисциплін. При цьому мається на увазі, що кожній науковій педагогічній дисципліні відповідає навчальна.

Навчальна дисципліна зазвичай відповідає галузі науки і водночас має відмінні риси. До них належать: прикладний характер навчального предмета, дидактична обробка наукового знання, побудова змісту відповідно до логіки навчально-професійної діяльності, врахування вікових можливостей учнів та інші.

У структурі креативної педагогіки виділяють такі компоненти:

- основи педагогіки креативної освіти: цілі, завдання, об'єкт, суб'єкт, предмет, зміст, методологія, форми, засоби, методики, технології та ін.;
- періодизація становлення креативної особистості в процесі підготовки і виконання професійної діяльності відповідно до вікових особливостей людини;
- педагогічні основи креативної освіти: креативна, когнітивна, діяльнісна та особистісно орієнтована освітні парадигми;
- характерні особливості діяльності та особистості педагога креативної освіти як суб'єкта креативної педагогічної діяльності.

Розкриття цих підсистем викликає необхідність розгляду теоретичних основ педагогіки креативної

освіти. Як системоутворюючий фактор тут виступає концепція становлення (формування і розвитку) креативної особистості учня. Загальна мета креативної педагогіки визначається її предметом, вивченням і описом психолого-педагогічних особливостей, закономірностей і механізмів креативного навчання і виховання особистості в процесі її професійного становлення і самоактуалізації. Декомпозиція цієї мети здійснюється на основі представленої вище структури креативної педагогіки і дозволяє визначити завдання навчальної дисципліни.

Таким чином, креативна педагогіка, з одного боку, є міждисциплінарною галуззю наукового знання. Вона тісно пов'язана із загальною і професійною педагогікою і психологією, психологією професійної освіти, методиками і технологіями професійного навчання і виховання. З іншого боку, вона є самостійною галуззю педагогічної науки, а також навчальною дисципліною. Їх відмінність простежується під час порівняння цілей, завдань, об'єктів, предметів і методів дослідження і вивчення (табл. 2).

Висновки. Сьогодні є всі умови для формування педагогіки креативної освіти як галузі прикладної педагогічної науки, як навчальної дисципліни і як спеціалізації, спрямованої на підготовку педагогічних кадрів для систем загальної та професійної освіти.

Істотна відмінність є в цілях науки і навчальної дисципліни. Метою науки є отримання об'єктивно

Таблиця 2

Особливості креативної педагогіки як науки і навчальної дисципліни

Фактори	Креативна педагогіка як наука	Креативна педагогіка як дисципліна
Мета	Психолого-педагогічні закономірності, механізми, факти становлення креативної особистості	Креативне навчання, виховання і розвиток
Об'єкт	Система безперервної креативної освіти	Креативна особистість на всіх стадіях онтогенезу
Предмет	Професійно-творчий освітній процес	Професійне становлення креативної особистості
Методи	Загальні психолого-педагогічні та спеціальні креативно орієнтовані методи дослідження	Психолого-педагогічні діагностичні методи креативного навчання, виховання і розвитку
Завдання	1) побудова наукової концепції безперервної креативної освіти; 2) розкриття механізмів і закономірностей становлення креативної особистості; 3) визначення механізмів і закономірностей креативної освіти; 4) прогнозування розвитку креативної освіти; 5) психолого-педагогічні закономірності діяльності та особистості навчального персоналу	1) відбір змісту освіти та проектування навчальних планів і програм; 2) визначення стратегії і тактики реалізації навчальної дисципліни; 3) вибір адекватних психолого-педагогічних діагностичних засобів; 4) прогнозування креативного розвитку учнів; 5) розробка системи управління становленням креативної особистості

нового знання, розкриття закономірностей, механізмів педагогічної діяльності. Мета навчальної дисципліни – засвоєння систематизованих, дидактично оброблених знань, умінь і навичок, розвиток навчально-професійного інтелекту і гуманістичне виховання особистості. Істотними є також відмінності предметів науки і навчальної дисципліни. Предмет педагогічної науки – це нові факти, закономірності та механізми педагогічної діяльності. Навчальна дисципліна є проєкцією накопичених наукою знань. Її предметом є дидактично оброблена наукова інформація.

У підсумку ми бачимо, що всі проблеми загальної та професійної освіти об'єднуються навколо цілісного процесу професійного становлення креативної особистості.

При цьому очевидна доцільність інтеграції цих проблем однією галуззю педагогіки – креативною педагогікою. Її предметом є психолого-педагогічні особливості, закономірності та механізми формування креативної особистості в системі безперервної освіти, зокрема, в процесі загальної освіти, освоєння професій і спеціальностей, професійної самоактуалізації.

Список використаної літератури:

1. Креативная педагогика: методология, теория / под ред. В.В. Попова, Ю.Г. Круглова. 3е изд. Москва : БИНОМ ; Лаборатория знаний, 2012. 319 с.
2. Зиновкина М.М. Креативное образование XXI века (Теория и практика) : монография. Москва, 2007. 307 с.

Muraviova I., Tselikova A. Creative pedagogy as an innovative field of creativity development

The article is devoted to one of the topical topics of modern pedagogy – revealing the creative personality of the student. The didactic aspect of the development of students' creativity is poorly developed in modern pedagogical theory. The article deals with creative pedagogy as an independent industry. Much attention is paid to the general education system, which has certain sub-systems such as: preschool, primary general education, basic vocational education, secondary general education and general supplementary education. The system of vocational education, which includes subsystems for vocational training of pupils, primary, secondary and higher vocational education of young people and additional education of specialists, is also considered. The basic concepts that reveal the basic conceptual provisions of contemporary creative pedagogy and the characteristics of creative education are highlighted. The authors note that active mastery of professional and creative activity, its effective implementation involves not only the development and integration of skills and abilities, the formation of individual ways and techniques of professional work, but also mastering the methodology of professional creativity, the development of creative thinking and the necessary creative skills. The process of becoming a creative personality is revealed, as well as the basic concepts and positions of creative pedagogy and the detailed characteristics of creative education.

Special attention is paid to the issue of creative pedagogy – as a separate discipline. A comparison of creative pedagogy as a science and as an initial discipline is given. The main components in the structure of creative pedagogy are highlighted. The article also attempts to analyze the difficulties of methodically developing a creatively oriented educational process. The results of the experiment are presented, which proves the possibility of forming the creative potential of students at the stage of vocational education.

Key words: creative education, teaching methods, becoming a creative personality, creative pedagogy, continuous education.